

УДК 159.923:159.928:001.894:378.4

Анна Безпалко,
ORCID ID 0000-0002-2919-5425
м. Львів

ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ОБДАРОВАНИХ СТУДЕНТІВ-ВИНАХІДНИКІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті висвітлено головні психологічні проблеми розвитку особистості в обдарованих студентів, що зумовлені віковими, індивідуальними та соціальними відмінностями. Проаналізовано науково-психологічні підходи різних авторів до дослідження проблем розвитку обдарованих студентів і визначено поняття технічно обдарованої особистості в психології. Здійснено психологічну характеристику юнацького віку та розглянуто вікові особливості становлення творчої обдарованої особистості студентів-винахідників. Систематизовано й охарактеризовано проблемні аспекти розвитку технічно обдарованої особистості в юнацькому віці.

Ключові слова: юнацький вік, провідна діяльність, соціальна ситуація розвитку, обдарованість, технічно обдарована особистість.

Формування гармонійно розвиненої особистості є важливим завданням сучасної системи вищої освіти у процесі академічної підготовки студентів-винахідників. В умовах гуманізації освіти актуальною постає потреба в навчанні та вихованні особистості з максимальним врахуванням її потенціалу та здібностей, а отже, у розвитку обдарованості й таланту [9; 11; 21]. Технічно обдаровані студенти мають бути здатні до самостійної та високопродуктивної навчально-творчої діяльності, що не завжди можливо у закладах вищої освіти (ЗВО), тому необхідно з'ясувати, які психологічні проблеми виникають під час становлення та розвитку творчого потенціалу обдарованих винахідників.

Розв'язання такого завдання можливе за умови ґрунтовного розкриття сутності феномену технічної обдарованості й аналізу чинників, від яких залежить його розвиток. На думку В. Химинця, ідентифікація обдарованості є складною проблемою. Автор стверджує, що «сьогодні вивчення видів обдарованості сконцентровано на механізмах успішної діяльності та виявленні тих особистісних властивостей, які можуть її забезпечити» [19]. Поняття обдарованості, на думку дослідника, розкриває когнітивний, соціальний і мотиваційний потенціал, у якому останнє займає чільне місце. Однак чимало психологів акцентують на тому, що необхідно виходити за межі інтелектуального потенціалу обдарованої дитини. Вони неодноразово доводять, що становлення та розвиток обдарованості можливий за результатами успішної взаємодії закладених природних можливостей і середовища, опосередкованого головною діяльністю [15].

Розвиток технічно обдарованих студентів у ЗВО потребує визначення соціально-психологічних чинників, які на нього впливають. Тому важливість вищезазначеної проблематики зумовила вибір теми статті.

Важливим етапом дослідження є виявлення та характеристика головних психологічних проблем розвитку студентів-винахідників у юнацькому віці.

Юнацький вік є періодом активного розвитку у студентів розумових здібностей, теоретичного мислення, уміння абстрагувати та узагальнювати [4; 13]. У студентів (у віці 17–23 років) відбувається творче вдосконалення засвоєних знань, умінь та навичок, тому важливою умовою успішного проходження соціалізації є розвиток та підтримка їхнього творчого потенціалу в навчальному середовищі [14].

Зміни, що відбуваються у віковому розвитку студентів (під психофізіологічних, психічних і інтелектуальних функцій), відповідно до підходу Б. Ананьєва, відбуваються на фоні підвищення рівня психомоторних характеристик, уваги, пам'яті, мислення, творчості [11]. У цьому віці виробляються стійкі властивості особистості, стабілізуються психічні процеси та відбуваються якісні зміни в пізнавальних можливостях [17].

Науковці переконливо доводять, що залежно від умов середовища, в якому розвивається обдарована особистість, можуть сформуватися якості та характеристики, що здатні як сприяти становленню обдарованості, так і перешкоджати їй [12].

У деяких дослідженнях доведено, що для обдарованих студентів часто характерними є підвищена чутливість і вразливість до ситуацій навколишньої дійсності. Зокрема, Г. Гулько зауважує, що «обдарованість є характеристикою, яка вирізняє людину серед інших, причому вона нагороджує її чутливістю, вразливістю до подій навколишнього світу. Якщо її погляди не розділятимуть, то вона може замкнутись та втратити інтерес і насагу до навчання, прагнення до самовдосконалення й особистісного зростання» [3].

Стрімкий розвиток сучасного суспільства у галузі техніки і технологій зумовлює актуальність для психологічної науки та педагогічної практики розв'язання проблеми, що пов'язана з виявленням і розвитком обдарованих студентів. На це вказують як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники [1; 9; 18; 21]. До того ж, існує думка, що обдарованість може розвиватися природним (стихійним) шляхом, однак наукові дослідження у психологічній науці це заперечують.

У психологічній науці досліджено проблеми розвитку обдарованих як потреби в активізації творчої пошукової активності студентів (А. Алексюк, Л. Велитченко, З. Курлянд, О. Матюшкін, В. Моляко, С. Симоненко, А. Фурман, О. Чебикін, В. Ямницький та ін.), розвитку інтелектуальних і творчих можливостей особистості (Дж. Гілфорд, В. Дружинін, Г. Костюк, Н. Лейтес, С. Максименко, О. Саннікова, М. Смутьсон, О. Хомуленко, Т. Яблонська та ін.), особистісних утворень обдарованої особистості (Д. Богоявленська, Л. Журавльова, З. Карпенко, В. Рибалка, В. Роменець, Е. Торренс, В. Ямницький та ін.) [9; 10; 13; 17; 20].

Обдарованість часто розуміють як *системну соціально-психологічну якість особистості* (П. Лушин), *системно-стратегіальну властивість особистості* (В. Моляко), *суб'єктно-ціннісну характеристику свідомості особистості* (О. Музика), *індивідуальну потенційну своєрідність спадкових, соціальних та особистісних передумов для розвитку*

Розділ III. Психологічні проблеми обдарованої особистості

здібностей особистості (О. Антонова) тощо [6; 10]. Узагальнюючи вищенаведені тлумачення, обдарованість можна визначити як властивість особистості, що є комплексом внутрішніх задатків і передумов, які розвиваються впродовж життя завдяки зовнішнім факторам (навчання, виховання, соціальному оточенню) і власній активності особистості [8; 16].

Обдарована особистість у будь-якому віці значно випереджає однолітків за розвитком і має високий інтелектуальний і творчий потенціал, виявляє високі здібності в навчанні та в різних спеціальних видах діяльності. Кожна обдарована (талановита) особистість – це індивідуальність, тому її розвиток є неповторним і своєрідним. Технічно обдарована особистість виділяється серед однолітків яскраво вираженими успіхами в досягненні технічних результатів на якісно вищому рівні, що перевершує певний умовний «середній» рівень (за В. Моляко) [10].

Вияви обдарованості у студентів пов'язані зі своєрідними можливостями соціальної ситуації розвитку та провідної діяльності юнацького віку, з новоутвореннями та можливостями реалізації творчих здібностей у навчальному середовищі [4; 5]. З огляду на це, вважаємо, що соціально-психологічними чинниками, які зумовлюють розвиток технічно обдарованих студентів, є: творчі здібності – визначальний показник інтелектуального розвитку технічно обдарованих студентів; соціальна ситуація розвитку технічно обдарованої особистості; провідна діяльність розвитку технічної обдарованості.

Згідно з визначенням Б. Теплова, **здібності** – це складне, особистісне, полікомпонентне, але цілісне утворення, що не зводиться до знань, умінь та навичок [13].

Дослідження психологічних проблем розвитку творчих здібностей у психології можна поділити на декілька напрямів:

1) самостійне психічне утворення особистості, розвиток якого починається із задатків. Інтелект також не є визначальним фактором творчої активності особистості (Дж. Гілфорд, К. Тейлор, Г. Грубер, Я. Пономарьов). До такого наукового підходу належить «теорія інтелектуального порогу» Е. Торренса та Дж. Перкінса, згідно з якою, кожна професія передбачає нижній допустимий рівень розвитку інтелекту [2; 18];

2) несамостійне психічне утворення, що повністю визначається інтелектом (Д. Векслер, Р. Уайсберг, Г. Айзенк, Л. Термен, Р. Стернберг та ін.). Ідеться про безпосередню залежність між ними, коли певному рівню розвитку творчих здібностей відповідає певний рівень розвитку інтелекту [17];

3) не є самостійним психічним утворенням особистості (А. Танненбаум, А. Олох, Д. Богоявленская, А. Маслоу та ін.), а розвиваються разом із мотиваційною, ціннісною спрямованістю, когнітивною та сприйнятливою обдарованістю, автономністю особистості у творчій діяльності [18].

Проблема розвитку технічних здібностей в обдарованих студентів-винахідників перебуває у взаємозв'язку з можливістю розвитку у ЗВО винахідницького мислення, творчої уяви, формування інтересу до об'єктів винаходів, мотивації їх удосконалення або створення нових технічних об'єктів.

Необхідно також звернути увагу і на соціальну ситуацію розвитку технічно обдарованої особистості. В юнацькому віці не можна розвивати здібності без урахування соціальних процесів, що відбуваються в контактній групі [4]. Розвиток здібностей відбувається в навчальній

діяльності, а це зумовлює соціальне прийняття чи відторгнення, лідерство чи аутсайдерство обдарованих студентів, зрештою, їхнє самопочуття, настрої, психологічний комфорт. В обдарованій особистості часто виникає багато різних проблем у соціальному оточенні, головною з яких є порушення поведінки, тому їх наявність характеризує несприятливі умови соціальної ситуації розвитку обдарованості [12]. Певні особливості обдарованій особистості роблять її вразливою до взаємодії з соціальним середовищем [9], а саме:

1) прагнення до досконалості (перфекціонізм) – бажання досягати найвищого рівня в будь-чому;

2) відчуття незадоволеності – критичне ставлення до себе та власних досягнень; такі зміни часто мають занижене або завишене самооцінювання;

3) нереалістичні цілі – завищені цілі, неспроможність досягнення яких, викликає засмучення та переживання;

4) надчутливість – сприйнятливості до сенсорних стимулів: слова, невербальні сигнали сприймають як неприйняття себе оточуючими. Часто таких студентів вважають гіперактивними, тому що вони постійно реагують на різного роду подразники та стимули;

5) нетерпимість – більш обдаровані діти часто виявляють нетерпимість стосовно інших, тих, хто має нижчий рівень інтелектуального розвитку.

Тому особливість соціальної ситуації, що створює можливість розвитку власного потенціалу обдарованій особистості, детермінує головні проблеми та є причинним фактором проблем, які виникають у обдарованих студентів.

Провідна діяльність розвитку технічної обдарованості в юнацькому віці – це навчальна діяльність, предметом якої є загальні способи розв'язування предметних задач і способи теоретичного мислення в певних предметних галузях, способи самоорганізації власної діяльності. На думку А. Копитова, практика навчання підтверджує, що за відсутності самоорганізації власної діяльності настає криза, під час якої навчання значно послаблюється [7]. Тому ефективно розв'язання цієї проблеми забезпечує введення в навчання завдань творчого дослідного характеру.

Науковці розглядають технічно-конструкторську діяльність як один зі засобів формування технічного мислення, творчих здібностей (Г. Альтшуллер, В. Моляко, І. Ройтман) [1; 10].

Творча винахідницька діяльність перетворюється з навчальної провідної діяльності на власну творчу діяльність студентів-винахідників. Завдяки психологічному змісту та численним формам організації вона сприяє формуванню творчого технічного мислення, активізує розумові здібності, просторове сприйняття творчої діяльності у своїй галузі, а отже, активізує творчий потенціал технічно обдарованій особистості [7].

Творча винахідницька діяльність є важливим чинником у процесі розвитку технічно обдарованих студентів, адже, відповідно до вікових особливостей розвитку студентів, їм притаманний вищий (у порівнянні з підлітковим віком), рівень узагальнення й абстрагування, причинового пояснення явищ, уміння аргументувати та доводити власну думку, обґрунтовувати висновки, пов'язувати факти і явища, які вивчають, в єдину систему.

Таким чином, розвиток обдарованих студентів-винахідників в умовах ЗВО є багатовимірною проблемою в контексті психології. Психологічні проблеми їхнього розвитку

Розділ III. Психологічні проблеми обдарованої особистості

визначені через такі вікові новоутворення юнацького віку, як соціальна ситуація розвитку, провідна діяльність, а також особистісні новоутворення – розвиток творчих здібностей. Ці компоненти дають змогу розкрити творчу природу психіки обдарованих студентів як системоутворювальні чинники розвитку обдарованості. Розвиток технічної обдарованості студентів, опосередкований посиленням розвитком здібностей, становленням особистості, як обдарованої, здійсненням винахідницької діяльності, як провідної навчальної діяльності, сприяє формуванню здатності у студентів-винахідників до довільної саморегуляції власних дій і станів відповідно до здібностей, інтересів, потреб, вимог вікової соціалізації та соціального запиту *до юнацького віку*. Отже, соціальний запит, педагогічна взаємодія, взаємодія з референтним оточенням – це такі ж важливі та обов'язкові чинники розвитку обдарованої особистості, як інтелектуальні здібності, креативність чи мотивація.

У подальших дослідженнях необхідно дослідити та з'ясувати головні проблеми обдарованих студентів-винахідників, що виникають в їхній поведінці, діяльності та на шляху до винахідницької творчості в освітньому середовищі.

Використані літературні джерела

1. *Басюк Н. А.* Обдарованість: її виявлення та розвиток / Н. А. Басюк, А. П. Вірковський, Т. П. Москвіна // Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка. – 2009. – № 46. – С. 17–20.
2. *Батищев Г. С.* Современные исследования проблемы креативности в зарубежной психологии / Г. С. Батищев // Вопросы психологии. – 1998. – № 4. – С. 123–133.
3. *Гулько Г. О.* Психологічна профілактика неврозів обдарованих підлітків / Г. О. Гулько // Сучасні погляди на актуальні питання педагогічних та психологічних наук : зб. наук. праць. – Одеса, 2014. – С. 9–12.
4. *Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень* / за ред. В. О. Моляко, О. Л. Музики. – Житомир : Рута, 2006. – 320 с.
5. *Іванейко О.* Обдарованість як соціально-педагогічний феномен [Електронний ресурс] / О. Іванейко. – Режим доступу: http://library.udpu.org.ua/library_files/stud_konferenzia/2013/visnuk_38.pdf. – Назва з екрана.
6. *Карпенко Н. А.* Психологія обдарованості: підходи до розуміння / Н. А. Карпенко // Науковий вісник ЛДУВС. – 2013. – Вип. 1. – С. 52–64. – (Серія: Психологія).
7. *Кирилашук С. А.* Розвиток творчого мислення студентів технічних ВНЗ / С. А. Кирилашук, В. І. Клочко // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. – 2007. – № 14. – С. 299–305.
8. *Кульчицкая Е. И.* Одаренность как психологическая проблема / Е. И. Кульчицкая // Практична психологія та соціальна робота. – 2001. – № 8. – С. 14–15.
9. *Лякішева А. В.* Психолого-педагогічні умови розвитку творчості дитини в соціальному середовищі // Наукові записки Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України : в 4-х т. / за ред. С. Д. Максименка. – Київ : Главник, 2005. – Вип. 26. – Т. 3. – С. 37–40.
10. *Моляко В. А.* Проблеми психології творчості та розробка підходу к изучению одаренности / В. А. Моляко // Вопросы психологии. – 1994. – № 5. – С. 86–95.

11. Моляко В. О. Психологічна теорія творчості / В. О. Моляко // Обдарована дитина. – 2004. – № 6. – С. 2–9.
12. Моросанова В. И. Стилевая саморегуляция поведения человека / В. И. Моросанова, Е. М. Коноз // Вопросы психологии. – 2000. – № 2. – С. 26–38.
13. Музика О. Л. Розвиток здібностей та обдарованості в процесі вікового розвитку особистості / О. Л. Музика // Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. І-ту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – 2007. – Т. 12. – Вип. 2. – С. 142–148.
14. Оленникова М. В. Возрастная психология : конспект лекцій [Електронний ресурс]. М. В. Оленникова – СПб. : Сова, 2004. – Режим доступа: <https://studfiles.net/preview/3829899/>. – Загл. с экрана.
15. Психологические факторы развития одаренной личности : монография / Р. А. Семенова-Пономарева, Д. К. Королев, О. В. Зазимко [и др.]. – Житомир : Изд-во им. И. Франка, 2007. – 186 с.
16. Рабочая концепция одаренности / Д. Б. Богоявленская, В. Д. Шадриков, Ю. Д. Бабаева, М. А. Холодная [и др.]. – 2-е изд. – М. : Магистр, 2003. – 90 с.
17. Савенков А. И. Одаренные дети и творческие люди: особенности психического развития / А. И. Савенков // Школьный психолог. – 2004. – № 30. – С. 31–38.
18. Савенков А. И. Основные подходы к разработке концепции одаренности / А. И. Савенков // Педагогика. – 1998. – № 3. – С. 24–29.
19. Химинець В. В. Інноваційна освітня діяльність / В. В. Химинець. – Тернопіль : Мандрівець, 2009. – 360 с.
20. Шандрюк С. К. Психологія професійних творчих здібностей : монографія / С. К. Шандрюк. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – 357 с.
21. Янковчук М. М. Розвиток обдарованості: практичний досвід / М. М. Янковчук // Обдарована дитина. – 2009. – № 5. – С. 59– 65.

References

1. Basiuk, N. A., Virkovskiy, A. P., & Moskvina, T. P. (2009). *Obdarovanist: yii vyivlennia ta rozvytok [Talent: its identification and development]*. Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnogo universytetu imeni Ivana Franka - Bulletin of the Zhytomyr State University. I. Franko. 46, 17-20 [in Ukrainian].
2. Batishchev, H. S. (1998). *Sovremennyye issledovaniya problemy kreativnosti v zarubezhnoi psikhologii [Modern researches of the problem of creativity in foreign psychology]*. Voprosy psikhologii - Questions of psychology. 4, 123-133 [in Russian].
3. Hulko, H. O. (2014). *Psykhologichna prophylaktyka nevroziv obdarovanykh pidlitiv [Psychological prevention of neuroses of gifted adolescents]*. Suchasni pohliady na actualni pytannia pedahohichnykh ta psykhologichnykh nauk - Modern views on the actual questions of pedagogical and psychological sciences. Odesa. 9-12 [in Ukrainian].
4. Moliako, V. O., & Muzyka, O. L. (2006). *Zdibnosti, tvorchist, obdarovanist: teoriya, metodyka, rezultaty doslidzhen [Abilities, creativity, talent: theory, methods, research results]*. Zhytomyr: Ruta [in Ukrainian].
5. Ivaneyko O. *Obdarovanist yak sotsialno-pedahohichniy fenomen [Giftedness as a socio-pedagogical phenomenon]*. Retrieved from http://library.udpu.org.ua/library_files/stud_konferenzia/2013/visnuk_38.pdf [in Ukrainian].

Розділ III. Психологічні проблеми обдарованої особистості

6. Karpenko, N. A. (2013). *Psykhologhiya obdarovanosti: pidkhody do rozuminnia [Psychology of giftedness: approaches to understanding]*. Naukovyi visnyk LDUVS - Scientific Bulletin of the Lviv State Pedagogical University. 1, 52-64 [in Ukrainian].
7. Kyrylashuk, S. A., & Klochko, V. I. (2007). *Rozvytok tvorchoho myslennia studentiv tekhnichnykh VNZ [The development of creative thinking of students of technical universities]*. Suchasni informatsiyni tehnolohiyi ta innovatsiyni metody navchannia v pidhotovtsi fahivtsiv: metodolohiya, teoriya, dosvid, problemy - Modern information technologies and innovative methods of training in the training of specialists. 14, 299-305 [in Ukrainian].
8. Kulchytskaia, E. I. (2001). *Odarennost kak psikhologicheskai problema [Giftedness as a psychological problem]*. Praktychna psykhologhiya ta sotsialna robota - Practical Psychology and Social Work. 8, 14-15 [in Russian].
9. Liakisheva, A. V. (2005). *Psykhologo-pedahohichni umovy rozvytku tvorchosti dytyny v sotsialnomy seredovyschi [Psychological and pedagogical conditions of development of the child's creativity in the social environment]*. Naukovi zapysky Instytutu psykhologhiyi imeni H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy - Scientific Notes of the Institute of Psychology named after G. S. Kostyuk NAPS of Ukraine. 26 (3), 37-40 [in Ukrainian].
10. Moliako, V. O. (1994). *Problemy psikhologhiyi tvorchestva i razrobotka podkhoda k izucheniyu odarennosti [Problems of psychology of creativity and development of an approach to the study of giftedness]*. Voprosy psihologiyi - Questions of psychology. 5, 86-95 [in Russian].
11. Moliako, V. O. (2004). *Psykhologishna teoriya tvorchosti [Psychological theory of creativity]*. Obdarovana dytyna - Gifted Child. 6, 2-9 [in Ukrainian].
12. Morosanova, V. I., & Kono, E. M. (2000). *Stylevaia samorehulatsiya povedeniya cheloveka [Style self-regulation of human behavior]*. Voprosy psikhologhiyi - Questions of Psychology. 2, 26-38 [in Russian].
13. Muzyka, O. L. (2007). *Rozvytok zdibnostoni ta obdarovanosti v protsesi vikovoho rozvutku osobystosti [Development of abilities and talent in the process of age-related development]*. Aktualni problemy psikhologhiyi - Current problems of psychology. 12 (2), 142-148 [in Ukrainian].
14. Olennikova, M. V. (2004). *Vozrastnaya psikhologhiya: konspekt lektsiy [Age psychology: lecture notes]*. Retrieved from <https://studfiles.net/preview/3829899/>. St. Peterburg [in Russian].
15. Semenova-Ponomaryova, R. A., Korolev, D. K., & Zazymko, O. V. [et al.] (2007). *Psikhologicheskiiye faktory razvitiya odarennoi lichnosti [Psychological factors of development of the gifted personality]*. Zhytomyr: Izdatelstvo imeni I. Franka [in Russian].
16. Bohoiavlenskaia, D. B., Shadrikov, V. D., Babaeva, & Y. D., Kholodnaia, M. A. [et al.] (2003). *Rabochaia kontseptsiya odarennosti [Working concept of giftedness]*. Moscow: Mahistr [in Russian].
17. Savenkov, A. I. (2004). *Odarennyie deti i tvorcheskiiye lyudi: osobennosti psikhicheskoho razvitiya [Gifted children and creative people: features of mental development]*. Shkolnyi psikhologh - School Psychologist. 30, 31-38 [in Russian].
18. Savenkov, A. I. (1998). *Osnovnyie podkhody k razrobotke kontseptsii odarennosti [Basic approaches to the development of the concept of giftedness]*. Pedagogika - Pedagogics. 3, 24-29 [in Russian].
19. Khymynets, V. V. (2009). *Innovatsiyna osvitiya diyalnist [Innovative educational activities]*. Ternopil, Mandrivets [in Ukrainian].
20. Shandruk, S. K. (2015). *Psykhologhiya profesiynykh tvorchykh zdibnostoni [Psychology of professional creativity]*. Ternopil [in Ukrainian].

21. Yankovchuk, M. M. (2009). *Rozvytok obdarovanosti: praktychnyi dosvid [Development of talent: practical experience]*. *Obdarovana dytyna - Gifted child*. 5, 59-65 [in Ukrainian].

Bezpalko Anna. Psychological problems of the development of gifted students-inventors at the universities.

The article highlights the main psychological problems of personality development in gifted students, due to age, individual and social differences. The scientific and psychological approaches of various authors to the study of the problems of development of gifted students are analyzed and the concept of technically gifted personality in psychology is defined. The psychological characteristics of youth are carried out and age features of formation of the gifted creative personality of students-inventors are considered. The main problem aspects of the development of technically gifted personality in adolescence are systematized and characterized.

Our theoretical study is aimed to the reveal of the main and important for their solution psychological contradictions of the development of gifted students who have the abilities to invent, in particular in the higher education institutions. This task is both a priority and a problem in modern higher education institutions. This conclusion is explained by the fact that the formation of favorable conditions and support of creative potential for the development of gifted individuals is not always taken into account in the process of teaching creative and capable students. This issue requires a through disclosure of the essence of the phenomenon of technical talent and analysis of socio-psychological factors that affect the own development of students-inventors.

Thus, the development of gifted students-inventors in the higher education institutions is a multidimensional problem in psychology. The psychological problems of their development are clarified through the age-related tumors of youth, such as the social situation of development and leading activities, as well as personal tumors – the development of creative abilities. These components allow us to reveal the creative nature of the psyche of gifted students as the system-forming factors of development of talent. The development of technical talent of students should be mediated by the enhanced development of abilities, the formation of personality as a gifted in the education institutions and the implementation of inventive activity as a leading learning activity.

Key words: *youth age, leading activity, social situation of development, talent, technically gifted personality.*

Беспалко Анна. Психологические проблемы развития одаренных студентов-изобретателей высших учебных заведений.

В статье освещены основные психологические проблемы развития личности у одаренных студентов, обусловленные возрастными, индивидуальными и социальными различиями. Проанализированы научно-психологические подходы различных авторов к исследованию проблем развития одаренных студентов и определено понятие технически одаренной личности в психологии. Осуществлена психологическая характеристика юношеского возраста и рассмотрены возрастные особенности становления одаренной творческой личности

студентов-изобретателей. Систематизированы и охарактеризованы основные проблемные аспекты развития технически одаренной личности в юношеском возрасте.

Ключевые слова: *юношеский возраст, ведущая деятельность, социальная ситуация развития, одаренность, технически одаренная личность.*

Стаття надійшла до редакції 11 травня 2018 року

УДК 159.928.23-053.66:001.891

Катерина Постова,
ORCID ID 0000-0001-9728-4756
м. Київ

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРИНЦИПИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІАГНОСТИКИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО ОБДАРОВАНИХ СТАРШОКЛАСНИКІВ, СХИЛЬНИХ ДО ДОСЛІДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті встановлено необхідність визначення методологічних принципів для діагностики інтелектуальної обдарованості старшокласників, схильних до дослідницької діяльності. Сформульовано такі групи методологічних принципів: загальні, галузеві, спеціальні. Визначено такі загальнонаукові принципи: єдності якості та кількості, заперечення, розвитку; галузеві – науковості, системності, комплексності, зв'язку теорії та практики; спеціальні – індивідуалізації, достовірності й об'єктивності оцінювання, зворотного зв'язку та конфіденційності, ціннісних орієнтацій, дослідницької спрямованості та посильності. Встановлено необхідність їх використання в психолого-педагогічних дослідженнях, зокрема в діагностиці інтелектуально обдарованих старшокласників, схильних до дослідницької діяльності.

Ключові слова: *методологічні принципи, інтелектуальна обдарованість, обдаровані старшокласники, дослідницька діяльність.*

Для початку XXI ст. характерним є збільшенням кількості заходів, що ініціюють підтримку обдарованої молоді через залучення до різного виду діяльності. За підтримки та сприяння Міністерства науки і освіти України, відповідно до пп. 2.4.4 п. 2.4 Положення «Про Всеукраїнські учнівські олімпіади, турніри, конкурси з навчальних предметів», конкурси-захисти науково-дослідних робіт, олімпіади зі спеціальних дисциплін і конкурси фахової майстерності, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 22 вересня 2011 р. № 1099 [1], зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 17 листопада 2011 р. за № 1318/20056 зі змінами, внесеними згідно з наказами Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 29 від 16 січня 2012 р. № 360 від 26 березня 2012 р. та № 1011 від 13 вересня 2012 р., а також Положення «Про Всеукраїнський конкурс дослідниць-